

Bożena Kołosowska, Grażyna Voss

Ujmowanie i wycena instrumentów finansowych a odpowiedzialność społeczna

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H, Oeconomia 46/1, 327-336

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOŻENA KOŁOSOWSKA*, GRAŻYNA VOSS**

*Ujmowanie i wycena instrumentów
finansowych a odpowiedzialność społeczna*

Recognition and measurement of financial instruments and corporate social responsibility

Wprowadzenie

Współczesna gospodarka coraz bardziej wpisuje się w warunki globalizacji rynku, w tym również rynku kapitałowego. Rynki finansowe są narażone na problemy etyczne, a największe skandale w świecie biznesu były związane z finansami. W wielu podmiotach gospodarczych udziałowcy i akcjonariusze na pozór dobrze funkcjonujących firm odnieśli niedające się oszacować straty. W dalszym ciągu inwestorzy w sposób trwały lub czasowo inwestują swoje wolne środki pieniężne z przekonaniem o ich bezpieczeństwie. Instrumenty finansowe stają się powszechnie wykorzystywanym instrumentem związanym z funkcjonowaniem każdej, a nie tylko dużej jednostki gospodarczej powiązanej kapitałowo. Dlatego warto zwrócić uwagę, iż polskie przedsiębiorstwa borykają się z ciągle podlegającymi harmonizacji i standaryzacji zasadami rachunkowości. Złożoność sytuacji gospodarczej może powodować niewłaściwą interpretację aktów prawnych. Dlatego celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zasad ujawniania i wyceny instrumentów finansowych w świetle obowiązujących, ale nieujednoliconych regulacji prawnych.

1. Istota instrumentów finansowych w świetle regulacji prawnych

Jednostki gospodarcze stosownie do uwarunkowań prawnych, w świetle których funkcjonują na rynku, są zobligowane do stosowania krajowych lub między narodowych regu-

lacji prawnych. Często jednak jednostki stosują równocześnie krajowe i międzynarodowe przepisy. Dokonując wyceny i ujęcia instrumentów finansowych, w sprawozdaniu należy uwzględnić wymogi prawne dotyczące ich wyceny, których zastosowanie przede wszystkim zależy od samego podmiotu gospodarczego. Regulacjami prawnymi w tym zakresie są:

- Ustawa o rachunkowości,
- Rozporządzenie Ministra finansów z 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych z późniejszymi zmianami (Dz.U. nr 149, poz. 1674, Dz.U. 31, poz. 266 z 2004 r., Dz.U. poz. 2146 oraz Dz.U. 228, poz. 1508 z 2008 r.),
- Międzynarodowe Standardy Rachunkowości: MSR 32 „Instrumenty finansowe: prezentacja”, MSR 39 „Instrumenty finansowe; ujmowanie i wycena”, MSR 21 „Skutki zmiany kursów wymiany walut obcych”, MSR 36 „Utrata wartości aktywów”,
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej: MSSF 2 „Płatność w formie akcji”, MSSF 3 „Połączenie jednostek gospodarczych”, MSSF 7 „Instrumenty finansowe – ujawnianie informacji”.

Ustawa o rachunkowości zawiera definicje i pojęcia, ogólne zasady wyceny (w tym: wartość godziwą, cenę nabycia i trwałą utratę wartości), zasady ujmowania różnic z przeszacowania, warunki uznania zawartych kontraktów za zabezpieczające, wzory sprawozdań finansowych oraz zakres informacji dodatkowych. Rozporządzenie Ministra Finansów określa: przepisy ogólne, zasady uznania instrumentów finansowych, metody wyceny pozycji zabezpieczających i zabezpieczanych oraz prezentację instrumentów finansowych. W świetle regulacji krajowych za instrument finansowy uważana jest każda umowa, która skutkuje jednocześnie powstaniem składnika aktywów finansowych u jednego z podmiotów gospodarczych i jednocześnie spowoduje zobowiązanie finansowe lub instrument kapitałowy u drugiego podmiotu gospodarczego. Skutki instrumentu finansowego przedstawiono na rysunku 1. MSR 32: „Instrumenty finansowe: prezentacja”, ma zastosowanie w jednostkach gospodarczych do wszystkich typów instrumentów finansowych z wyłączeniem: udziałów w jednostkach zależnych, stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach, których zasady wyceny i ujawnienia reguluje MSR 27 „Skonsolidowane i jednostkowe sprawozdania finansowe” oraz MSR 31 „Udziały we wspólnych przedsięwzięciach”. Pozostałe instrumenty finansowe zostały zdefiniowane w MSR 32 „Instrumenty finansowe: prezentacja” w następujący sposób¹. Aktywa finansowe stanowi każdy składnik aktywów mający postać: środków pieniężnych, instrumentu kapitałowego innej jednostki, umownego prawa do: otrzymania środków pieniężnych lub innego składnika aktywów finansowych od innej jednostki albo wymiany aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych z inną jednostką na potencjalnie korzystnych warunkach, lub kontraktu, który będzie rozliczony, lub może być rozliczony przez jednostkę we własnych instrumentach kapitałowych.

¹ *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*, International Accounting Standards Board, SKwP 2007, s. 954–955.

AKTYWA	I strona kontraktu	II strona kontraktu	PASYWA
A. Aktywa trwałe			A. Kapitał własny
I. Wartości niematerialne i prawne II. Rzeczowe aktywa trwałe III. Należności długoterminowe IV. Inwestycje długoterminowe 1. Nieruchomości 2. Wartości niematerialne i prawne	AKTYWA FINANSOWE	INSTRUMENT KAPITAŁOWY	I. Kapitał podstawowy II. Kapitał zapasowy III. Kapitał rezerwowy IV. Zysk (strata) B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania I. Rezerwy na zobowiązania II. Zobowiązania długoterminowe
3. Długoterminowe aktywa finansowe: - udziały lub akcje - inne papiery wartościowe - udzielone pożyczki - inne długoterminowe aktywa finansowe			lub
4. Inne inwestycje V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe		- inne III. Zobowiązania krótkoterminowe	
B. Aktywa obrotowe I. Zapasy II. Należności krótkoterminowe III. Inwestycje krótkoterminowe		- kredyty i pożyczki - z tytułu emisji papierów wartościowych - inne zobowiązania finansowe - zobowiązania wekslowe	
1. Krótkoterminowe aktywa finansowe - udziały lub akcje - inne papiery wartościowe - udzielone pożyczki - inne krótkoterminowe aktywa finansowe - aktywa pieniężne		ZOBOWIĄZANIE FINANSOWE	- z tytułu dostaw i usług - z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń i innych świadczeń - z tytułu wynagrodzeń - inne - fundusze specjalne
2. Inne inwestycje krótkoterminowe IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	IV. Rozliczenia międzyokresowe		

Rys. 1: Skutki instrumentu finansowego

Źródło: Z. Mesner (red.), *Rachunkowość finansowa z uwzględnieniem MSSF*, PWN, Warszawa 2007, s. 73.

Instrument kapitałowy jest to umowa, która dokumentuje istnienie udziałów końcowych (rezydualnych), a w aktywach jednostki po odjęciu wszystkich zobowiązań. Wartość godziwa jest to kwota, za jaką składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie wykonane pomiędzy poinformowanymi, zainteresowanymi i niepowiązаныmi stronami transakcji.

Zobowiązania finansowe to każde zobowiązanie, będące:

a) wynikającym z umowy obowiązkiem: wydania środków pieniężnych lub innego składnika aktywów finansowych innej jednostce lub wymiany aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych z inną jednostką na potencjalnie niekorzystnych warunkach,

b) kontraktem, który będzie rozliczony lub może być rozliczony we własnych instrumentach kapitałowych jednostki, i jest: instrumentem niepochodnym, z którego wynika lub może wynikać obowiązek dostarczenia przez jednostkę zmiennej liczby własnych instrumentów kapitałowych lub instrumentem pochodnym, który będzie rozliczony lub może być rozliczony w inny sposób niż przez wymianę ustalonej kwoty środków pieniężnych lub innego składnika aktywów finansowych na ustaloną liczbę własnych instrumentów kapitałowych jednostki. Z tego powodu własne instrumenty kapitałowe jednostki nie obejmują instrumentów, które same są umowami o przyszłe otrzymanie lub wydanie własnych instrumentów kapitałowych przez jednostkę.

Zgodnie z MSR 39 pojęcie instrumentów finansowych zostało przedstawione nieco w odmienny sposób w stosunku do podejścia w MSR 32 – za instrument pochodny uważa się instrument finansowy lub inny kontrakt objęty standardem 39, jeśli spełnia następujące warunki:

1) jego wartość zmienia się wraz ze zmianą określonej stopy procentowej, ceny instrumentu finansowego, ceny towaru, kursu walutowego, indeksu ceny lub stóp, ratingu kredytowego lub indeksu kredytowego czy też innej zmiennej, przy założeniu, że w przypadku zmiennej niefinansowej zmienna ta nie jest specyficzna dla strony kontraktu (czasami zwana instrumentem bazowym),

2) nie wymaga żadnej początkowej inwestycji netto lub wymaga początkowej inwestycji netto mniejszej niż dla innych rodzajów kontraktów, dla których oczekuje się podobnych reakcji na zmiany czynników rynków,

3) jego rozliczenie nastąpi w przyszłości.

2. Systematyka instrumentów finansowych

Zgodnie z MSR 39 wyróżniono cztery kategorie instrumentów finansowych:

1. Inwestycje utrzymane do terminu wymagalności – są to aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami oraz ustalonym terminie wymagalności, względem których jednostka ma stanowczy zamiar i jest w stanie utrzymać w posiadaniu do upływu terminu wymagalności (wyznaczone przez jednostkę przy początkowym ujęciu jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, wyznaczone przez jednostkę jako dostępne do sprzedaży, spełniające definicję pożyczek i należności). Jednostka nie kwalifikuje żadnych aktywów finansowych jako utrzymywanych do terminu wymagalności, jeśli w bieżącym roku obrotowym lub w dwóch ostatnich latach obrotowych sprzedała lub przekwalifikowała więcej niż nieznaczną kwotę inwestycji utrzymanych

do terminu wymagalności (więcej niż nieznaczną kwotę w stosunku do całkowitej kwoty inwestycji utrzymywanych do terminu wymagalności), z wyjątkiem sprzedaży lub przekwalifikowań dokonanych: blisko terminu wymagalności lub wykupu (np. mniej niż 3 miesiące przed terminem wymagalności, a zmiany stóp procentowych nie miałyby istotnego wpływu na wartość godziwą), po odzyskaniu przez jednostkę zasadniczej kwoty nominalu poprzez spłaty lub przedpłaty zgodnie z ustalonym harmonogramem lub na skutek odosobnionego zdarzenia, które nie poddaje się kontroli jednostki, nie jest zdarzeniem powtarzającym się i którego nie można było przewidzieć.

2. Pożyczki i należności są aktywami finansowymi niebędącymi instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami, które nie są kwotowane na aktywnym rynku, inne niż: aktywa finansowe, jakie jednostka zamierza sprzedać natychmiast lub w bliskim terminie, które przekwalifikuje jako przeznaczone do obrotu i te, które przy początkowym ujęciu zostały wycenione według wartości godziwej. Również inne niż aktywa finansowe wyznaczone przez jednostkę przy początkowym ujęciu jako dostępne do sprzedaży oraz inne niż aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty inwestycji początkowej z innego powodu niż pogorszenia obsługi kredytu, które kwalifikuje się jako dostępne do sprzedaży.

3. Składniki aktywów finansowych lub zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, spełniając jednocześnie którekolwiek z podanych warunków: są kwalifikowane jako przeznaczone do obrotu, nabyte lub zaciągnięte głównie w celu sprzedaży lub odkupienia w bliskim terminie lub są częścią portfela określonych instrumentów finansowych, którymi zarządza się łącznie, i dla których istnieje potwierdzenie aktualnego faktycznego wzoru generowania krótkoterminowych zysków lub zaliczają się do instrumentów pochodnych (z wyjątkiem instrumentów pochodnych będących umowami gwarancji finansowych lub wyznaczonych i będących efektywnymi instrumentami zabezpieczającymi). Należy jednocześnie pamiętać, iż inwestycji w instrumenty kapitałowe, dla których nie istnieje cena rynkowa notowana na aktywnym rynku i których wartości godziwej nie można wycenić w wiarygodny sposób, nie wyznacza się do wyceny według wartości godziwej przez wynik finansowy.

4. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są to aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, które zostały wyznaczone jako dostępne do sprzedaży lub niebędące a) pożyczkami i należnościami, b) inwestycjami utrzymwanymi do terminu wymagalności, ani c) aktywami finansowymi wycenianymi w wartości godziwej przez wynik finansowy.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Finansów z 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz.U. nr 149, poz. 1674 z późn. zm.) instrumenty finansowe dzielą się ze względu na stopień złożoności na: instrumenty podstawowe, instrumenty pochodne i instrumenty złożone. Do instrumentów podstawowych zaliczyć można np.: akcje, obligacje, lokaty terminowe, weksle. Instrumenty pochodne to te, których wartość jest zależna od zmiany wartości instrumentu bazowego, czyli określonej stopy procentowej, ceny papieru wartościowego lub towaru, kursu walut,

indeksu cen lub stóp, indeksu kredytowego lub innej podobnej wielkości. Nabycie instrumentu pochodnego nie powoduje poniesienia żadnych wydatków początkowych lub wartość początkowa tych wydatków jest stosunkowo niska w porównaniu z wartością innych rodzajów kontraktów, a ich rozliczenie nastąpi w przyszłości. Do instrumentów pochodnych zaliczyć można kontrakty *forward* lub *futures*, opcje i kontrakty *swap*. Instrumenty złożone oparte są na instrumencie podstawowym i pochodnym, przykładowo może to być splata zobowiązań akcjami/udziałami własnymi. Jednostki gospodarcze zobligowane są do zakwalifikowania instrumentu finansowego w dniu nabycia do jednej z grup zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Finansów.

3. Metody wyceny instrumentów finansowych

W celu dokonania wyceny instrumentów finansowych w Rozporządzeniu Ministra Finansów przewidziano trzy metody wyceny: cenę nabycia, wartość godziwą i skorygowaną cenę nabycia. Cena nabycia oznacza wartość godziwą, a zgodnie z cytowanym rozporządzeniem aktywa finansowe ewidencjonuje się w księgach rachunkowych na dzień zawarcia kontraktu w cenie nabycia, to jest wartości godziwej poniesionych wydatków lub przekazanych w zamian innych składników majątkowych. Zobowiązania finansowe wycenia się w wartości godziwej uzyskanej kwoty lub wartości otrzymanych innych składników majątkowych. Ustalając wartość godziwą, uwzględnia się poniesione przez jednostkę koszty transakcji. Wartość godziwa, zgodnie z ustawą o rachunkowości, to kwota, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej między zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, niepowiązanymi ze sobą stronami. Dla instrumentów finansowych, dla których nie istnieje aktywny rynek, konieczne jest stosowanie innych technik w celu ustalenia wartości godziwej. Rozporządzenie Ministra Finansów przewiduje cztery możliwości ustalania wartości, do których zaliczyć można:

- zastosowanie właściwego modelu wyceny, do którego wykorzystuje się dane z aktywnego regulowanego rynku,
- szacowanie ceny aktywów finansowych na podstawie publicznie ogłoszonej, notowanej na aktywnym regulowanym rynku ceny nieróżniącej się istotnie, podobnego aktywów finansowego lub ceny złożonego instrumentu finansowego,
- szacowanie ceny za pomocą metody estymacji,
- dla dłużnych aktywów finansowych dopuszcza się szacowanie wartości przez wyspecjalizowaną niezależną jednostkę świadczącą tego rodzaju usługi, przy jednoczesnym rzetelnie oszacowanym przepływie pieniężnym związanym z szacowanymi instrumentami.

Skorygowana cena nabycia aktywów i zobowiązań finansowych to cena, w jakiej składnik został wprowadzony do ksiąg rachunkowych, pomniejszona o splaty wartości nominalnej, odpowiednio skorygowana o skumulowaną kwotę zdyskontowanej różnicy między wartością początkową składnika i jego wartością w terminie wymagalności,

wyliczona za pomocą efektywnej stopy procentowej, a także pomniejszona o odpisy aktualizujące wartość. Skutki wyceny aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu oraz aktywów i zobowiązań finansowych wycenionych metodą skorygowanej ceny nabycia zalicza się do kosztów finansowych. Natomiast skutki wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, ale tych, które jednostka wycenia w wartości godziwej w zależności od decyzji jednostki, mogą być przypisane do przychodów i kosztów finansowych lub do kapitałów z aktualizacji wyceny². Zasady wyceny inwestycji opisane w ustawie o rachunkowości nie zawsze pozostają spójne z wyceną instrumentów finansowych opisanych w Rozporządzeniu Ministra Finansów i MSR i MSSF. Metody wyceny instrumentów finansowych na dzień bilansowy różnią się co do parametrów wyceny w zależności od podejścia w świetle ustawy o rachunkowości a MSR – różnice te przedstawiono w tabelach 1 i 2.

Tabela 1. Wycena instrumentów finansowych w prawie bilansowym

Instrument finansowy	Metoda wyceny	Odniesienie skutków wyceny
Aktywa finansowe i zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	Wartość godziwa	Wynik finansowy
Aktywa finansowe utrzymane do terminu wymagalności	Skorygowana cena nabycia	Wynik finansowy
Udzielone pożyczki i należności	Skorygowana cena nabycia	Wynik finansowy
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	Wartość godziwa	Wynik finansowy lub kapitał z aktualizacji wyceny
Zobowiązania finansowe	Skorygowana cena nabycia	Wynik finansowy

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2. Wycena instrumentów finansowych w świetle Międzynarodowych Standardów Rachunkowości

Instrument finansowy	Metoda wyceny
Instrumenty wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	Wartość godziwa
Instrumenty dostępne do sprzedaży	Wartość godziwa
Pożyczki i należności	Zamortyzowany koszt/skorygowana cena nabycia
Instrumenty utrzymywane do terminu wymagalności	Zamortyzowany koszt
Zobowiązania finansowe inne niż przeznaczone do obrotu	Zamortyzowany koszt

Źródło: Opracowanie własne.

² J. Gierusz, *Plan kont z komentarzem, Handel, Produkcja Usługi*, ODDK, Gdańsk 2009, s. 163–164.

Na podstawie przedstawionych rozwiązań widać odmienne podejście co do metody wyceny instrumentów finansowych stosowanych w jednostkach wykorzystujących prawo bilansowe i w jednostkach, które obligatoryjnie lub fakultatywnie stosują przepisy wynikające z MSR-ów.

Rada MSR International Accounting Standards Board uwzględniła okoliczności sprzyjające eliminacji różnic pomiędzy MSR 39 a US GAAP (Powszechnie Stosowane Amerykańskie Standardy Rachunkowości). Wytyczne w zakresie wyceny i rachunkowości zabezpieczeń opisane w MSR 39 są generalnie podobne do wytycznych zawartych w US GAAP. Obecnie obowiązujący (zmieniony) MSR 39 doprowadził do wyeliminowania różnic w zakresie:

- umowy kupna lub sprzedaży aktywów niefinansowych,
- przyrzeczenia pożyczki,
- niezrealizowanych zysków i strat na aktywach finansowych dostępnych do sprzedaży,
- wartości godziwej na aktywnych rynkach,
- wartości godziwej na nieaktywnych rynkach,
- utraty wartości pożyczek o stałej stopie procentowej: możliwa do obserwacji cena rynkowa,
- odwrócenia straty z tytułu utraty wartości inwestycji w instrumenty kapitałowe,
- zabezpieczenia uprawdopodobnionych przyszłych zobowiązań,
- korekty wartości początkowej aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych wynikających z zabezpieczenia planowanych transakcji,
- korekty wartości początkowej aktywów niefinansowych lub zobowiązań niefinansowych wynikających z zabezpieczenia planowanych transakcji.

4. Ujawnianie informacji o instrumentach finansowych

Jednostki gospodarcze, które zgodnie z ustawą o rachunkowości prowadzą księgi rachunkowe, mają obowiązek sporządzenia sprawozdania finansowego i ujawnienia w nim informacji, które pozwolą użytkownikom dokonać oceny wpływu instrumentów finansowych na sytuację majątkową i wynik działalności danej jednostki. Informacje dotyczące instrumentów finansowych znajdują się w: bilansie, rachunku zysków i strat, zestawieniu zmian w kapitale własnym i informacji dodatkowej. Ponadto jednostka powinna przedstawić informację o ryzyku związanym z analizą terminów wymagalności, dotyczy to między innymi depozytów płatnych na żądanie. Ujawnienia dotyczące wartości godziwej polegają na przedstawieniu metod i przyjętych przez jednostkę technik w ustalaniu wartości godziwej dla poszczególnych kategorii instrumentów finansowych. W informacji dodatkowej podaje się sposób ustalania wartości godziwej poprzez określenie, czy jest ona odnoszona w części lub w całości do publicznych notowań cen aktywnego rynku. Warto również zwrócić uwagę,

że jednostka gospodarcza może nie ujawniać informacji o wartości godziwej, jeśli wartość bilansowa jest zbliżona do wartości godziwej oraz w przypadku inwestycji w instrumenty kapitałowe, które nie są notowane na aktywnym rynku, lub inwestycje zostały dokonane w instrumenty pochodne związane z takimi instrumentami kapitałowymi, wycenianymi zgodnie z MSR 39 po koszcie, gdyż nie można dla nich ustalić wiarygodnej wartości godziwej. W rachunku zysków i strat lub w informacji dodatkowej ujawnia się informacje na temat zysku lub straty netto dotyczącej aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy. Ponadto uwzględnia się wartość instrumentów przeznaczonych do obrotu (MSR 39), składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, wykazując oddzielnie kwotę zysku lub straty, która zostanie ujęta w roku obrotowym bezpośrednio w kapitale własnym, i kwotę usuniętą z kapitału własnego, która została ujęta w wyniku finansowym w bieżącym roku obrotowym. Ujawnieniu podlegają również informacje dotyczące: inwestycji utrzymanych do terminu wymagalności, pożyczek i należności oraz zobowiązań finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu, przychodów i kosztów z tytułu odsetek odnoszonych przez wynik finansowy, przychodów i kosztów z tytułu opłat odnoszonych przez wynik finansowy, przychodów z tytułu odsetek związanych aktywami finansowymi, które uległy utracie wartości oraz kwoty strat z tytułu utraty wartości każdej kategorii aktywów finansowych. Zgodnie z MSR 39 jednostki zobowiązane są do ujawniania informacji o rachunkowości zabezpieczeń odrębnie dla każdego zabezpieczenia. Ostatnim elementem ujawnień są ujawnienia informacji o ryzyku, oznacza to, że jednostka przedstawia charakter i zakres ryzyka związanego z instrumentami finansowymi, na które jest narażona. Niestety, nie są określone metody i sposoby szacowania ryzyka – dotyczy to ryzyka rynkowego, kredytowego i płynności.

Zakończenie

Instrumenty finansowe stanowią powszechnie wykorzystywany element funkcjonowania jednostek gospodarczych, które niejednokrotnie dążą do zawyżenia wartości prezentowanych w ramach inwestycji długoterminowych udziałów i akcji innych spółek, nie dokonując stosownych odpisów aktualizujących ich wartość³. Ryzyko i niepewność stały się podstawowymi cechami współczesnego otoczenia konkurencyjnego⁴. Zasady ujmowania i wyceny instrumentów finansowych w świetle obowiązujących przepisów prawnych są podobne, ale nie są identyczne, co świadczy o braku harmonizacji zasad, a tym samym pozwala jednostkom na pewną dowolność, której niewątpliwie sprzyja

³ M. Kutera, A. Hołda, S. T. Surdykowska, *Oszustwa księgowe teoria i praktyka*, Difin, Warszawa 2006, s. 111.

⁴ T. Gabrusewicz, *Rachunkowość odpowiedzialności społecznej w kształtowaniu zasad nadzoru korporacyjnego*, C. H. Beck, Warszawa 2010, s. 34.

określenie istotności różnic w zakresie prezentacji i ujawnień. Systemy rachunkowości pozwalają na dużą swobodę działania, a jednocześnie ustawa o rachunkowości nie nakłada na wszystkie jednostki konieczności badania sprawozdań finansowych przez biegłych rewidentów. Brak audytu i odmienne podejście do metod wyceny sprzyja prezentowaniu danych w określony sposób mający spowodować konkretne reakcje inwestorów i innych użytkowników sprawozdań. Wykorzystanie rachunkowości kreatywnej nie jest jednoznaczne z nadużyciem prawa, ale dla wielu użytkowników stanowi podstawowe źródło informacji inaczej rozumianej rzeczywistości, a co za tym idzie – podejmowania decyzji. Pomimo złożoności problemu możemy zachować pozorny spokój i cieszyć się, iż na polskim rynku nie pojawiły się „skandale finansowe” na miarę tych odnotowanych w Ameryce.

Recognition and measurement of financial instruments and corporate social responsibility

Measurement of market economy has introduced financial instruments commonly used as an element in the functioning of enterprises. Legal regulations are not identical in the valuation and disclosure of financial instruments developed by individuals in the annual financial reports. Therefore, the Polish and international regulations are significant by different, which does not facilitate the assessment of its financial statements to users.